למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף תבו"ר

מדינת ישראל
משרד החינוך

אב תשפ"ו
יולי 2026

אל: מפקחים כוללים, מנהלי בתי הספר התיכוניים, רכזים, מורים ל**גאוגרפיה – אדם וסביבה** בכיתות י'-י"ב

מאת: אלי דורי, מנהל תחום דעת (מפמ"ר) **גאוגרפיה – אדם וסביבה**

הנדון: חוזר מפמ"ר **לגאוגרפיה – אדם וסביבה** – התשפ"ז1 /לחטיבות העליונות

שלום רב,

בחוזר זה:

א. פתיחה
ב. מבנה תכנית הלימודים ובחינת הבגרות בשנת הלימודים תשפ"ז
ג. סמסטר ראשון בתיכון – תשפ"ז
ד. מעריכי/ות בחינות הבגרות – למאגר מומחים להערכת בחינות הבגרות בכתב ובעל פה
ה. חומרי הוראה ולמידה בתחום הדעת
ו. הסיור הלימודי
ז. פיתוח מקצועי
ח. דרכי התקשרות ועדכונים

א. **<u>פתיחה</u>**

גאוגרפיה אדם וסביבה הוא תחום דעת המצריך חשיבה מרחבית ומקנה ידע ומיומנויות להבנת תופעות ותהליכים מקומיים ועולמיים באמצעות ניתוח ההקשרים הגאוגרפיים שלהם. ללימודי תחום הדעת חשיבות רבה לחיזוק ערכי אהבת הארץ, לחיזוק ופיתוח מודעות ערכי שמירת הסביבה והנוף, לטיפוח ערכים חברתיים והומניים וחשיבה ביקורתית ולעידוד אזרחות פעילה, סקרנות ועניין ומעורבות בקהילה. כל זאת תוך פיתוח כישורי חשיבה מסדר גבוה, מחשבה עצמאית ויוזמה, למידה בדרך החקר והתאמת תהליכי ההוראה-למידה-הערכה למיומנויות המאה ה-21.

תחום הדעת **גאוגרפיה, אדם וסביבה** הוא למעשה 'החיים עצמם'. מקצוע זה מאוד רלוונטי, אקטואלי ודינמי ונותן כלים להתבוננות ולהבנה של יחסי הגומלין בין אדם וסביבה – מהמקומי ועד הגלובלי. הוא מעודד את התלמיד להפוך לאזרח מבין, מודע, בוחן, חושב, מנתח ובעיקר מעורב.

יש לעיין במסמך ארגון הלמידה תשפ"ז לחטיבה העליונה, בו מופיעה חלוקת השעות המחייבת לתחום דעת מורחב ברמת 5 יח"ל.

אני מאמין שכל אחד ואחת מהמורים והמורות בתחום הדעת שלנו הם שגרירים של המקצוע ויכולים להוביל למינוף תחום הדעת.

<u>מבנה תכנית הלימודים ובחינת הבגרות בשנת הלימודים תשפ"ז</u>

תכנית הלימודים **בגאוגרפיה, אדם וסביבה** בשנת הלימודים תשפ"ז **לחטיבה העליונה בנויה משתי חטיבות : האחת , הערכה בית ספרית (40%) והשנייה, הבחנות חיצונית 60%.**

להלן הפירוט :

<u>הנושאים להוראה ולמידה בחטיבה העליונה:</u>

- במסגרת הערכה בית ספרית (הערכה חלופית 40%)

בתחומי התמחות ללמידה מעמיקה במסגרת ההערכה הבית ספרית, תוך שילוב כלי מערכות המידע הגאוגרפי (GIS) – ניתן לבחור בין שני מסלולים:

הפיתוח והתכנון המרחבי (גאוגרפיה אנושית)

כדור הארץ והסביבה (גאוגרפיה פיזית)

- במסגרת הבחנות חיצונית (60%)

נושאי ליבה:

הגאוגרפיה של ארץ ישראל

גאוגרפיה של המזרח התיכון

נתי"ב – ניתוח תופעות יסוד במרחב

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף תבו"ר

מדינת ישראל
משרד החינוך

לדף: בחינות הבגרות והערכה

תכנית ההלימה המחייבת בשנת הלימודים תשפ"ז תהיה באותו היקף החומר שהיה בשנת הלימודים תשפ"ו.

1. תכנית הלמידה המחייבת (המיקוד) **בגאוגרפיה אדם וסביבה** בשנת הלימודים תשפ"ז בקישור זה.
2. **מאמר למידה לבחינת הבגרות** – בקישור זה.

3. **אטלס ישראל הדיגיטלי** – בשעה טובה, בפתיחת שנת הלימודים תשפ"ז או לכל המאוחר אחרי חגי תשרי, יושק האטלס הדיגיטלי! פלטפורמה זו מחליפה את אטלס ישראל המודפס, ואת אוגדן המפות ששירת אותנו בשלוש שנים האחרונות.
הודעה על השקה רשמית של האטלס, ותחילת השימוש בו תתפרסם בשולחן המפמ"ר ובקבוצות הווצאפ.

סמלי שאלון וחוקי מענה בתחום הדעת גאוגרפיה אדם וסביבה

ג. **סמסטר ראשון בתיכון – תשפ"ז**

בשנת תשפ"ז תמשיך התכנית בה יתאפשר לכל תלמיד ותלמידה ללמוד קורס אקדמי משולב דיגיטל ,שיהווה חלק מתכנית הלימודים הנלמדת לבגרות. הקורס ילמד בבית הספר במסגרת הכיתתית, בהוראה, ליווי ותמיכה של המורים. הבחינה תתקיים במוסד האקדמי, ותהווה חלופה חלקית של הבגרות במקצוע, בתוספת בונוס שינתן על הציון האקדמי. תכנית זו תיצור גשר לאקדמיה תוך נתינת הזדמנות שווה לכלל התלמידים.
התכנית תאפשר לתלמידים לרכוש כלים ללמידה עצמאית ומיומנויות נוספות, יחד עם צבירת נקודות זכות לאקדמיה. במקביל, התכנית תזמן למורים אפשרויות לרכישת ידע עדכני ורלוונטי בתחום הדעת, ולהרחבת ארגז הכלים הפדגוגי והטכנולוגי.
המורים המשתתפים בתכנית יחויבו בפיתוח מקצועי. לשנת תשפ"ז נסגרו ההרשמה והקבלה. בתי ספר המעוניינים לשקול זאת לקראת תשפ"ח מוזמנים לפנות לצוות ההדרכה כדי לקבל יותר פרטים.
בגאוגרפיה , אדם וסביבה נבחר הקורס **תכנון ערים** עם פרופ' נורית אלפסי במחלקה למדעי הסביבה, גאואינפורמטיקה ותכנון ערים באוניברסיטת בו גוריון.
לפרטים נוספים ומלאים – קישור זה.
לסמלי השאלון וחוקי המענה בבחינה המשלימה – קישור זה.

ד. **<u>מעריכי/ות בחינות הבגרות – למאגר מומחים להערכת בחינות הבגרות בכתב ובעל פה</u>**

הערכת בחינות בגרות היא התנסות חשובה למורה בכיתות הגבוהות של החטיבה העליונה. אני פונה אל כל המורים העומדים בדרישות המפורטות להלן להצטרף לצוות המעריכים של בחינות הבגרות.

הדרישות הן:

- ניסיון בהגשת תלמידים לבחינות הבגרות בגאוגרפיה – אדם וסביבה לפחות 3 פעמים בחמש השנים האחרונות
- הוראה פעילה של תחום הדעת בכיתות י"א-י"ב בתשפ"ו
- תואר אקדמי בגאוגרפיה ורישיון הוראה בגאוגרפיה
- השתתפות בפורומים הארציים ובכנס הקיץ והשתתפות בהשתלמויות מטעם הפיקוח על הוראת גאוגרפיה אדם וסביבה

המעוניינים להשתלב במערכת הערכת בחינות הבגרות ירשמו וימלאו את פרטיהם במאגר המומחים של אגף הבחינות. יש לצרף תצלומים מאושרים של כל התעודות הנדרשות בטופס. את תהליך מילוי הטפסים והחזרתם לאגף הבחינות יש לסיים **עד 31/12/2026**.
מילוי הטופס וההצטרפות למאגר המומחים אינם מהווים התחייבות כלפי המורה לשמש מעריך בקיץ תשפ"ז. רשימת המעריכים נערכת מדי שנה מחדש על פי הצרכים ועל פי עדכון הפרטים של המעריכים המתבצע אחת לשנה. אין כל התחייבות שהצטרפות למאגר או מינוי מורה לשמש מעריך פעם אחת, יחייב מינוי המעריך בפעמים אחרות. מורים המעוניינים לבחון בעל פה בבחינת הבגרות מתבקשים להירשם באתר אגף הבחינות, על פי ההנחיות של אגף הבחינות.

ה. **<u>חומרי הוראה ולמידה בתחום הדעת</u>**

1. חומרי הוראה ולמידה במרחב הפדגוגי – אתר עשיר בתכנים וחומרי לימוד
2. שיעורים מצולמים ומצגות נלוות
3. מאגר פרקטיקות להוראה איכותית
4. מושג במרחב – כרטיסיות אינפוגרפיות להבנת מושגים במרחב
5. מרחב למידה עצמאי למורה ולתלמיד במערכות מידע גאוגרפיות
6. סביבות מפות ואתרי נתונים: Google Earth Web, GovMap הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מרכז המידע של הבנק העולמי
7. ספרי לימוד – ניתן לעיין באתר אגף ספרי לימוד
8. דוגמאות לשאלוני בחינות בגרות
9. קובץ המרכז שאלות לדוגמה מבחינות הבגרות משנים קודמות, הכולל גם דגמי תשובות על פי מחוון מערכי הבגרות, מיומנויות נדרשות והנחיות להוראת הנושאים

שילוב כלי בינה מלאכותית בתחום הדעת .

אנו מעודדים שילוב כלי בינה מלאכותית בתחום הדעת, בכלים המאושרים ע"י משרד החינוך. כמו כן, תוכלו לעיין בדף בינה מלאכותית בגאוגרפיה אדם וסביבה למצוא בו פרקטיקות והדרכות לשימוש בכלי AI.

חשוב לציין , כי יש לבדוק את התוצרים של כלי הבינה המלאכותית לפני השימוש בכיתה

המיקודיות למיניהן, היוצאות לאור על ידי גופים מסחריים שונים, אינן עוברות תהליך אישור, ועל כן אין לנו כל אחריות על המופיע בהן. **תשובות שגויות בבחינות הבגרות אשר מקורן במיקודיות לא התקבלו בבחינות הבגרות.**

ו. **הסיור הלימודי**

הסיור הלימודי על מרכיביו השונים הוא אחד מאבני היסוד של ההוראה המשמעותית **בגאוגרפיה – אדם וסביבה**. מומלץ, עד כמה שניתן, שבהוראה ישולבו למידה חוץ כיתתית וסיורים בסביבה הקרובה והרחוקה כחלק מהתהליך הלימודי הרציף.

ניתן לשלב את המסלול בהערכה בית ספרית (40%) של הסיור הלימודי.

ז. **פיתוח מקצועי**

הפיתוח המקצועי חיוני לכל המורים כדי להתעדכן במידע גאוגרפי, בפרויקטים שונים המתקיימים במהלך שנת הלימודים, בדרכי הוראה שונות ובנושאים נוספים הקשורים בהוראת גאוגרפיה, אדם וסביבה בחטיבות הביניים.

פרטים לגבי ההשתלמויות לפיתוח מקצועי והכנסים יפורסמו בדף משולחן מפמ"ר (בלשונית – 'פיתוח מקצועי – השתלמויות וכנסים').

ח. **דרכי התקשרות ועדכונים**

שולחן המפמ"ר – גאוגרפיה אדם וסביבה – על יסודי

קבוצת וואצאפ להודעות מפמ"ר לקהילת מורי גאוגרפיה אדם וסביבה

לאחר ההתחברות לקהילה זו, ניתן להתחבר לקבוצות יעודיות נוספות.

בברכה

אלי דורי

מפמ"ר גאוגרפיה אדם וסביבה

מולדת, חברה ואזרחות